

Nieuwsbrief

Inhoud

Summer School Andante	1
Tien jaar Unie NKV /	
Catharina Halkes Leerstoel	
Religie en Gender	3
Interview met Maaïke de	
Haardt	4
Afscheidsrede Alice Frijns	6
Wetenswaardig	7

Secretariaat Unie NKV
Pr Christinastraat 50
6101 HG Echt
Tel: (0475) 488 790
E-mail: info@unienkv.nl
Website: www.unienkv.nl

Bij dit nummer

Het waren goede woorden die klonken op de bezinning van het Algemeen Bestuur: binding, samenwerking, ondersteuning, betrokkenheid, veelzijdigheid, toegankelijkheid, communicatie en zichtbaarheid. Soms heb je dat nodig: met elkaar kijken waar je staat. Wat doen we, wat willen we doen, wat kunnen we samen doen als bij de Unie NKV aangesloten organisaties? Afkomstig uit verschillende organisaties delen we een aantal zorgen over de samenleving en over de kerk. De kerk lijkt zich terug te trekken op dogmatische bolwerken, terwijl er maatschappelijk gezien juist behoefte is aan samenhang en zingeving. Vrouwen en vrouwenorganisaties proberen toch dikwijls in die behoefte te voorzien, met wat Maaïke de Haardt 'zachtmoedige bekwaamheid' noemt, *tender competence*. Daarin is geduld vervat en deskundigheid, vertrouwen in eigen kracht, openheid voor de ander, en linksom of rechtsom een diep geloof in ommekeer, in vrede en gerechtigheid.

Dat delen we trouwens niet alleen met vrouwen uit Nederland. Willy Hoeben laat zien dat het ook de drijvende kracht is van de vrouwen die aanwezig waren op de Summer School van Andante – Europese Alliantie van katholieke vrouwenorganisaties. Geïnspireerd door die bijeenkomst maken we dat tot thema voor de jaarvergadering van 2012. Ook andere plannen vindt u in deze Nieuwsbrief, en daarnaast veel activiteiten. Zo blijft u op de hoogte van wat er gebeurt op verschillende plaatsen in Nederland. Misschien is er iets voor u bij.

Hartelijke groet,

Joanne Seldenrath

Summer School Andante

Impressie van Willy Hoeben-Los

Er bevindt zich in de kruidentuin van het klooster van de Franciscanessen in Reute een geurig labyrint

met schitterende bloemen, stenen, boomstronken als sculpturen, darterende vlinders, spinnen in hun web en slakken die uit hun huisje kruipen. Als het gaan door een labyrint, zo heb ik de Andante Summer School dit jaar van 24-28 augustus in Reute (Duitsland) mét de reis er naartoe en weer terug naar huis ervaren.

Tijdens deze dagen hoor ik heel veel. Maar zal ik alles hebben verstaan? Aurelia Spendel uit Augsburg biedt geen afschrift van haar lezing tijdens de Summer School. Zij zegt: 'Wat bij jou landt, is wat je zelf kiest.'

Elkaar verheffen

Bij voorbaat verheug ik me al op de workshop 'God zien in duizend beelden' van Irmentraud Kobusch. Elk mens denkt en droomt in beelden. God schiep de mens naar zijn evenbeeld. Maar God is man noch vrouw, zegt Anne Soupa in haar lezing. De opdracht luidt ons eigen beeld van God te tekenen. Een deelnemster maakt een tekening waarnaar ik eerst niet eens wil kijken. 'Ik wilde beslist geen mooie tekening maken,' verklaart ze. Deze tekening raakt zeer diep. Alles aanvaarden? Daarboven kunnen uitstijgen? De andere tekeningen, ook die van mij, vertonen heldere kleuren, geel, groen, blauw en rood. Bezien wij wellicht de dingen te rooskleurig?

Willy Hoeben

De Summer School van Andante ging over 'de tekenen van de tijd verstaan', spiritualiteit in het handelen, op zoek naar sporen van spirituele vrouwen, vrouwen vertrouwd maken met verschillende vormen van spiritualiteit...

Barbara Baumann die de dagen begeleidt, spreekt over 'groeien aan het méér van vrouwen', over gemeenschappelijkheid, verbondenheid en solidariteit, over een méér van verschillen. Tussen verschillen kan het eigene zich ontwikkelen. Nog te weinig vrouwen krijgen voet aan de grond. Zij leven en werken in de schaduw. Barbara roept ons op het méér van vrouwen te erkennen, dat bij elkaar te verheffen, te 'autoriëren'. Barbara geeft een mooi voorbeeld van haar dochter, toen ze zes jaar was. 'Mama', vroeg ze, 'weet je van wie ik het meeste houd?' Nee. 'Van mij!'

Barbara Baumann met zwarte en spreekster Tina Beattie met rode microfoon: je stem verheffen

Zie de dialoog als een experimentele ruimte, zegt Barbara, als een gemeenschappelijke compositie, een gespreksruimte die het gemeenschappelijke denken tot doel heeft. Een geweldloze, hiërarchievrije ruimte. Heb de moed je stem te verheffen. Niets is zonder meer goed of slecht, leg de ander niet vast. Luister naar de anderen, wees opmerkzaam, leer anderen opnieuw kennen. De dialooggroepen zijn ingedeeld naar de talen Frans, Duits en Engels. 75 vrouwen uit 13 landen zijn aanwezig. In mijn Duitstalige groep zitten vrouwen afkomstig uit Slowakije, Letland, Hongarije, Italië, Zwitserland en Duitsland. Ik hoor veel persoonlijke verhalen.

Moederlijk en bemoedigend

Tina Beattie schouwt hoopvol naar de toekomst. Ze doet een oproep aan de vele theologen, aan vrouwelijke exegeten, om nieuwe gezichtspunten aan het licht te brengen. Wij gaan voor vrede en gerechtigheid, vrouwen en mannen, kinderen en volwassenen. Wees moederlijk en heb geduld.

Vrouwen en mannen strijden voor hetzelfde. We gaan voor een volwassen geëmancipeerde kerk, waarin zowel mannen als vrouwen voorgaan.

Op de laatste dag van de *Summer School* hoor ik een Italiaanse theologe zeggen, dat ze dezer dagen geïnspireerd is, opnieuw aangespoord, om als theologe een actievere rol te gaan spelen.

Vrij met zorg

Geen mens is compleet. Elk mens is een nieuwe schepping, zegt Anne Soupa. Zie Maria Magdalena als een geestelijke dimensie, die toegang tot Jezus geeft. Respect en liefde. Haar verhaal in het evangelie laat zien dat een ommekeer altijd mogelijk is. Het gaat over vriendschap, over schaduw en licht, licht voor ons allen. Maria Magdalena is een getuige van Christus met een grote opdracht: verheerlijken wat klein en zwak is. Een jonge vrouw uit Slowakije heeft zich vanwege de houding van de katholieke kerk al vaker afgevraagd, waarom ze nog katholiek is. Vrienden zijn afgehaakt. Toch koestert ze haar christelijke geloof. Ze voelt zich geborgen door de verhalen in het evangelie over Jezus Christus. Ze wil nu in een tijdschrift over de moederlijke kerk gaan schrijven.

Vertel in de groep hoe het met je gaat, draagt Aurelia op. Zeg het in een paar woorden. Geen lang verhaal. Nog een vraag van Aurelia: wat heeft je geraakt? Haar uitdrukking: tedere vrijheid. Ik voel mij heel vrij, maar met zorg, niet zomaar. En ook wat Catharina van Sienna schreef: 'De liefde draagt de ziel, zoals de voeten het lichaam dragen.'

In de workshop 'Het labyrint van het leven' vertelt Magdalena Bogner over loslaten en gaan, met al je zinnen en vermogen. Open je

voor nieuwe ideeën, inzichten. Vind geborgenheid in jouw gevoelens en lichaam. Vervolg je weg. Blijf opmerkzaam. Maak met een andere groep labyrinten, bijvoorbeeld op papier, in de tuin, in het zand met schelpen, of in een zaal met draad en stenen.

Foto: Felicia Dekkers

Tafel van twaalf

Wat nemen wij mee naar huis? Uitnodigingen, om samen te bidden, een stap over je eigen grens te zetten, leiding te nemen. Vanuit de Nederlandse groep gaat gewerkt worden aan een idee dat 'tafel van twaalf' heet, het getal twaalf dat staat voor alles en iedereen. Ook gaan mee nieuwe organisatorische ideeën: een inleidend gesprek over de spreker, plenaire evaluatie met in het midden stoelen waarop diegenen plaats kunnen nemen, die het woord willen nemen, de inspirerende workshops.

Thankful kijk ik terug. De inhoud, de organisatie, de tolken, het comfort, alles is perfect en bijzonder inspirerend. Een aantal dagen samen met anderen intensief bezig zijn, smeedt een warme band met vrouwen uit de verschillende landen. Deze contacten moeten we warm houden. Word ook vriendin van Andante!

www.andante-europa.net

Nederlandse vrouwen in Reute

Tien jaar Unie NKV / Catharina Halkes Leerstoel Religie en Gender

Voorzitter Willy Hoebe sprak de Leerstoelhouder en de commissieleden rond de Unie NKV / Catharina Halkes Leerstoel Religie en Gender toe op 7 september 2011, als officieel afscheid. Hieronder een bewerking van haar lofspreking.

Hartelijk welkom goede vrouwen! Goede vrouwen, zo hief Maaïke de Haardt haar brief van 11 juli 2001 aan, waarin zij dank zegt voor haar benoeming op de Catharina Halkes / Unie NKV Leerstoel Religie en Gender. Goede vrouwen, dat neem ik graag over, allen heel welkom op deze bijeenkomst, waarop het bestuur van Unie NKV haar erkentelijkheid wil betuigen aan bijzondere vrouwen, aan diegenen die een bijdrage hebben geleverd aan de realisatie van tien jaar Unie NKV Leerstoel met de specifieke leeropdracht Vrouwen, Geloof en Cultuur.

Dat zijn allereerst de vrouwen vanaf het eerste uur, de leden van de Commissie Onderzoek Leerstoel en later Commissie van Advies, dr Julie Feldbrugge, drs Riet Spierings, drs Anne-Marie Huysmans (tot 1 juni 2004, maar steeds actief betrokken gebleven bij de leerstoel) en vanaf 1 juni 2004 drs Marijke Festen. Even belangrijk zijn de leden van de Commissies Fondswerving Leerstoel en beheer. Dat zijn, ook vanaf het eerste uur, drs Helmi van Stratum en Yvonne van Geffen (voor de 'technische boekhouding'). Vanaf 2004 zijn Ina de Graaff en vanaf 2005 Ton van Munster lid van deze commissie, evenals Marioes Thuijs en Magda Frijns. *Last but not least* heet ik ook de leerstoelhouder welkom: prof.dr. Maaïke de Haardt. Jullie aanwezigheid stellen wij op hoge prijs.

Zo ver zijn we nu

'We gaan het doen!' besloot het bestuur van de Unie NKV in 1999. Al in 1998 besloot de Unie NKV, ter gelegenheid van haar veertigjarig jubileum en het komende

jubeljaar 2000, te onderzoeken of het mogelijk was om een bijzondere leerstoel in te stellen op het terrein van Vrouwenstudies Theologie.

Op 1 juli 2001 werd het contract met de Katholieke Universiteit in Nijmegen, nu Radboud Universiteit, getekend. In 2006 koos het bestuur voor voortzetting van de Unie NKV Leerstoel Vrouwen, Geloof en Cultuur, tot 1 juli 2011. Zo ver zijn we nu. Om het vakgebied Vrouwen en Genderstudies Theologie verder uit te bouwen en te versterken was het de wens van de Unie dat de leerstoel door de Radboud Universiteit gecontinueerd zou worden. Tot ons aller grote teleurstelling is dat niet gebeurd. Wel zet Maaïke de Haardt haar werk voort, weliswaar slechts in de helft van de uren die zij daarvoor had. Dat is nu twee dagdelen per week.

Tweezitsbankje aan de universiteit

'Wat fantastisch dat dit gebeurt!' werd gezegd in de wandelingen. Het *is* fantastisch, dat jullie tien jaar Leerstoel Unie NKV, samengevoegd met de Catharina Halkes Leerstoel een exclusief 'tweezitsbankje', hebben gerealiseerd. Met Anne-Marie Huysmans schreef Julie Feldbrugge de leeropdracht. Vervolgens nam de Commissie Onderzoek Leerstoel zitting in de Commissie van Advies. De Commissie van Advies, in het begin Commissie van Toezicht genoemd, bestond uit drie vertegenwoordigers van de Stichting Nijmeegs Universiteitsfonds (SNUF) en drie van de Unie NKV. Zij ondersteunden de leerstoel.

Verbazing over alledaagse dingen

Diep respect gaat uit naar prof.dr. Maaïke de Haardt. Confucius zei het al: 'De gewone mens verbaast zich over de ongewone dingen. De

wijze mens over de alledaagse dingen.' In haar oratie *Grond onder de voeten* op 1 juni 2002 stelde Maaïke de Haardt: 'Dat de Unie NKV deze leerstoel heeft ingesteld is een historisch en vooral uniek gebeuren.' Doordat zij de leeropdracht uitdrukkelijk binnen een feministisch-theologisch kader heeft geplaatst, begon een nieuwe fase in de verhouding tussen de traditionele vrouwenorganisaties en de nieuwe feministische beweging. Ook dit verslagjaar is er van alle kanten grote waardering voor wat Maaïke als leerstoelhouder tot stand weet te brengen. Begrippen als *lived religion*, *ambivalence*, het heilige en het alledaagse zijn een stap verder ontwikkeld. De resultaten zijn opnieuw in brede kring onder de aandacht gebracht. Maaïke, je werkuren worden weliswaar betaald, maar daarnaast steek je ontelbare extra uren in je werk. We bewonderen je als een zeer geëngageerde vrouw, met vuur, talent en passie.

V.I.n.r. Magda Frijns, Ton van Munster, Helmi van Stratum, Ina de Graaff, Marioes Thuijs en Yvonne van Geffen.

De prijs van een bloesje

Fondsen werven is een vak apart. Vrouwen vragen om de prijs van een bloesje per jaar te investeren in de gewenste leerstoel viel niet bij iedereen in goede aarde. Toch kwam het goed, vooral dankzij Helmi van Stratum die ettelijke gloedvolle brieven schreef en elke

vervolg op pagina 4

Leven met tegenstrijdigheid

Interview met Maaïke de Haardt

Ook voor de lezeressen (en lezers) van de Nieuwsbrief is het een interessante vraag. De Unie NKV heeft tien jaar bijgedragen aan de Leerstoel Religie en Gender. Op 7 september van dit jaar nam het Algemeen Bestuur afscheid van de vrouwen die vanuit de Unie NKV het nodige werk voor de Leerstoel verricht hebben. Toen vroeg leerstoelhoudster prof.dr Maaïke de Haardt zich af: 'Had het invloed op de inhoud, dat het een Unie-Leerstoel was?'

Tijdens het afscheid beantwoordde Maaïke de Haardt de vraag met: 'Ja, door het contact met de Unie NKV begin ik in mijn systematische theologie nu niet bij de dogma's maar bij de praktijk. De praktijken van religie, *lived religion*, zijn uitgangspunt geworden voor mijn denken.'

V.l.n.r. Riet Spierings, Julie Feldbrugge, Maaïke de Haardt, Marijke Festen. Foto: Willy Hoebe

Haar eerste artikel over de Unie NKV was 'De langste adem' in de bundel *Als man en vrouw* over spiritualiteit in man-vrouw-verhoudingen. 'Daarvoor heb ik stapels jaargangen en andere documenten doorgenomen van de aangesloten organisaties en van de commissies. Wat schrijven de organisaties nu zelf over wat ze doen? In de tijdschriften en de documenten van het Katholiek Vrouwengilde, het Katholiek Vrouwen Dispuut, de Katholieke

Vrouwen Organisatie, ZijActief kreeg ik echt zicht op wat ze deden, van recepten tot cursussen, van feesten tot acties. Voor die tijd kende ik de vrouwenorganisaties wel, maar had ik nooit uitgebreid stilgestaan bij hun activiteiten. Naar aanleiding van welke thema's waren die organisaties aan de orde kwamen, hoe ze die aanpakten, heb ik dat gekarakteriseerd als "de langste adem" – titel van een gedicht van Dorothee Sölle. Dat leek me het meest centraal, niet de onmiddellijke resultaten. De langste adem heeft te maken met het weten dat het morgen niet klaar is maar dat we er toch voor gaan. Met stug volhouden ondanks alles. En met kiezen voor wegen van geleidelijkheid. Als je naar de teksten kijkt, valt bovendien op dat de organisaties zo verschillend zijn.

Dat iedere keer opnieuw het bestaansrecht van een Unie van katholieke vrouwen ter discussie staat, zegt iets over de grote verschillen, over alle tegenstellingen en spanningen tussen ZijActief, KVG en KVD, en ook binnen de organisaties zelf. Dat is terechtgekomen in mijn oratie *Grond onder de voeten*. Daarin heb ik niet alleen de dagelijkse praktijken maar ook de verscheidenheid willen laten zien. De katholieke traditie bezit – soms – een grotere bandbreedte dan de protestantse en heeft, misschien wel in weerwil van het centraal gezag, feitelijk altijd die grote diversiteit gekend. Als katholieke

vrouw begin je niet voor jezelf, los van het grote geheel. Maar je kunt geen grote uitspraken doen over de verschillende religieuze praktijken want wat je zegt, gaat niet voor iedereen op dezelfde manier op.'

Zachtmoedige bekwaamheid

'Hoe kon ik dan in meer spirituele termen over het werk en het geloof van katholieke vrouwenorganisaties spreken? In "De langste adem" noemde ik dat vurige gedrevenheid en geduld. Ik keek vervolgens naar de manier waarop Kees Waaijman lekenspiritualiteit behandelde, maar vond dat hij maar zeer ten dele gelijk had. In de voorbereiding op mijn oratie stuitte ik op het begrip *tender competence*. Hoewel het in een andere context gebruikt werd, vond ik het een eyeopener. Met dat begrip kun je de sociale en spirituele dimensie van katholieke vrouwen typeren. Het is spiritualiteit in alle verscheidenheid, op het spoor van het kunnen leven met tegenstrijdigheid. *Tender competence* heeft met houding te

vervolg van pagina 3

brief ook persoonlijk toeschreef naar de persoon of organisatie. Veel dank zijn wij ook verschuldigd aan de gulle gevers want zonder donateurs was geen bijzondere leerstoel mogelijk.

Dankzij het goede beheer is er nog een bedrag over. De Commissie wenst dat daarvoor een bestemming gevonden wordt, die aansluit bij de doelstelling van de Leerstoel. Aan Maaïke de Haardt is om ideeën gevraagd en zij stelt een monografie voor: een document waarin de Unie NKV het sociale en spirituele kapitaal van vrouwen in een nog breder kring zichtbaar kan maken, op basis van haar Nederlands- en Engelstalige artikelen en lezingen.

Heel veel respect en dank aan allen die meewerkten aan dit gigantische werk, dank voor elke inzet, groot én klein, ieder met eigen kennis en competentie!

maken: hoofd en hart in handen vorm gegeven. Dat kan overal, in alle domeinen van het leven, in alle organisaties, op alle niveaus.'

Kwam dat ook tot uiting in de Open Studiedagen van de Leerstoel?

'Met mijn keuze voor het "alledaagse" was ik in 1999 in Nederland de eerste die dat zo uitdrukkelijk thematiseerde. Dat bleek trendsettend.

Voor mijn benoeming werd de Leerstoel dikwijls door vrouwen bezet die slechts een deel van de tijd in Nederland waren. Daarom werden colleges in blokken gegeven. Bij mijn aantreden koos ik voor een voortzetting op een andere manier. Met Grietje Dresen, Hedwig Meyer-Wilmes en Lieve Troch bespraken we ontwikkelingen van feministische theologie voor ieder die daarin geïnteresseerd was, mits deelnemers bereid waren om stevig na te denken en enigszins op de hoogte waren van feministische theologie zodat dit niet steeds opnieuw uitgelegd of verdedigd hoefde te worden. In het begin introduceerden we het denken van een aantal feministisch-theologische auteurs, maar op een gegeven moment vonden we het interessanter om eigen thema's uit te werken. Wat vonden we zelf belangrijk, wat was nog te weinig aan bod geweest, of zou volgens ons in de toekomst meer aandacht krijgen?

We hebben daar een goede neus voor gehad. We begonnen in 2001 met *"All in the Family"*. Andere thema's waren "Gekleurde stemmen", "Geweld en Vrouwen", "Ik geloof... waarin eigenlijk?" en "Openbare Ruimten, Ruimte voor Openbaring". en we hadden het over Maria in duizend kleuren en stemmen. We hebben daarmee steeds opnieuw de volle breedte van het veld van gender-, vrouwen- en feministische studies laten zien. Het waren thema's op het snijvlak van actualiteit en samenleving.

We zijn van plan om die studiedagen voort te zetten ook al doen we het nu in onze vrije tijd. Er wordt vanuit de universiteit stevig druk op ons uitgeoefend om ermee

op te houden; vooral op mij want het kost mij de meeste tijd omdat ik aan alle dagen meedoe. Maar er zijn zo weinig plekken in Nederland waar onze thema's nog aan de orde komen. Het is zo'n grote groep. En het is zo belangrijk om te doen, zo betekenisvol. Veel van die vrouwen werken er in eigen omgeving mee verder. Dus we blijven het doen zo lang het kan. Bovendien is het erg leuk om bij elkaar te komen. Dat geldt ook voor bijeenkomsten van de Unie NKV!'

Joanne Seldenrath

Maaïke de Haardt, *Grond onder de voeten. De uitdagingen van de leeropdracht 'Vrouwen, geloof en cultuur'*. Tilburg 2002.

Maaïke de Haardt, 'De langste adem. Verkenningen naar de spiritualiteit van katholieke vrouwenorganisaties' in: H. Geerts & H. Meyer Wilmes (red.), *Als man en vrouw. Spiritualiteit in veranderende man-vrouw-verhoudingen*, Nijmegen 2003. Dorothee Sölle, *De langste adem, gedichten over geduld en revolutie*. Baarn 1975.

Kees Waaijman, *Spiritualiteit. Vormen, grondslagen en methoden*. Kampen 2000.

Open Studiedagen 2012

Het thema van de volgende Open Studiedagen is **Schepping en Verbeelding: Kunst, literatuur en film door vrouwen**. De Open Studiedagen worden gehouden op **20 januari, 23 maart en 1 juni 2012**.

Informatie en opgave: openstudiedagen@rs.ru.nl

Passie van Maaïke de Haardt

Het zal mijn praktische inslag wel zijn, maar op de een of andere manier ben ik gefascineerd door kunstenaars die hun idealen, visies en vakman- of vakvrouwschap weten vorm te geven in voorwerpen die nauw verweven zijn met de werkelijkheid en het leven van alledag. Voor toegepaste kunst heb ik een stille passie. Onder toegepaste kunst versta ik niet alleen architectuur of waterbouw, niet alleen gebouwen en bruggen, maar evengoed ook serviezen, sieraden, meubels, en al datgene dat tegenwoordig onder de noemer 'design' gepresenteerd wordt. Ik ben er gek op.

(...) Onder al die verschillende uitingen van toegepaste kunst heb ik een voorkeur voor wat in museumtermen 'vaatwerk' heet en dan met name het vaatwerk van keramiek. Aan die vazen, schalen, kruiken, bekers, schenkkannen, borden en andere meestal aardewerken voorwerpen is de ontwikkeling van de keramische kunst zichtbaar, maar kun je vooral de geschiedenis van mensen aflezen. Het zijn met veel zorg, aandacht en kunstenaarschap geboetseerde, gedraaide, gevormde, geconstrueerde vormen en voorwerpen. Ze kunnen zeer rijk versierd en bewerkt zijn. Een andere keer zijn ze echter zo sober dat ze in mijn waarneming bijna louter uit vorm bestaan.

(...) de pottenbakkerskunst (wordt) niet alleen beoefend (...) om vaatwerk te maken, maar ook om afbeeldingen van de godheid vorm te geven. Het heilige, het schone en het alledaagse zijn hier zeer nauw met elkaar verweven zonder dat ze in elkaar opgaan. (...) Uiteindelijk wordt ook de theologie wel beschouwd als een toegepaste wetenschap. Zou daar misschien mijn fascinatie voor het vak vandaan komen?

Uit: 'Vaatwerk met verheven karakter' in: *Fier* jrg 1 nr 6 (november/december 1998, p.18-19).

Het vuur brandend houden

Op 19 mei 2011, tijdens de Sociale Studiedag 'Het vuur brandend houden' in Kerkrade, nam Alice Frijns, adviseur van de Commissie Overleg Bisschoppen, afscheid van haar baan als aalmoezenier bij de Dienst Kerk en Samenleving van bisdom Roermond. Als

Het zwijgen van God

Op 21 oktober 2011 had de Universiteit van Utrecht in samenwerking met uitgeverij Skandalon een symposium georganiseerd rond de verschijning van het boek *De zwijgende God*. Leny Boere was aanwezig vanuit het Algemeen Bestuur en meldde: Oudtestamentica Marieke den Braber hield een geweldige inleiding over 'Komt alles vandaar? Over het beroep op openbaring'. Wat is openbaring? Openbaring onthult iets wat verborgen was en komt van buiten het menselijk vermogen. De mens is nodig als intermediair. Henk Pander Maat interviewde de schrijver Jan Siebelink (*Knielen op een bed violen*). Jan Siebelink gelooft nog steeds in wat zijn vader heeft voorgeleefd. Hij beleeft en ondergaat. Volgens hem wil God spreken, maar hij is sprakeloos. God heeft ook verdriet. We kunnen God zijn voor elkaar, maar toch hoopt Siebelink op een hogere macht. Na een levendige discussie kwam Marjo Korpel aan het woord, een van de auteurs van het boek. Er is een protestante en een katholieke kijk. De paus refereerde hier kortgeleden aan in de pers: God zwijgt in onze tijd. Het boek is een lofzang op de communicatie, aldus een recensent.

afsluiting sprak ze onder andere de volgende woorden:

Beste mensen, jarenlang heb ik met mijn voeten in de wereld van de Limburgse harmonieën, fanfares en brassbands gestaan. Als ik daar één ding geleerd heb, dan is het dat je na een repetitie of concert niet te lang moet gaan speeche, want van muziek maken krijg je enorme dorst. Voor ZijActief schreef ik columns die maar 350 woorden mochten bevatten. Ook jullie zullen na een paar uur luisteren wel aan een drankje toe zijn, maar ik moet jullie teleurstellen: dit zijn meer dan 350 woorden. Allereerst wil ik jullie allemaal bedanken omdat jullie er op een gewone doordeweekse werkdag zijn. Speciale dank gaat naar mijn ex-collega's van de Dienst Kerk en Samenleving. Toen zij mij in het najaar van 2010 vroegen hoe ik mijn afscheid zag, heb ik aangegeven: geen mensen optrommelen alleen maar voor een receptie, maar graag hervatting van de traditie van de tweejaarlijkse Sociale Studiedag. Dat zou ik pas een geweldig cadeau vinden. En omdat ik er dan toch ben, kunnen mensen mij een hand geven om vaarwel te zeggen. Welnu, we hebben de studiemiddag, dus nogmaals dank daarvoor. Maar... waarom wil ik zo graag die hervatting van die traditie? De belangrijkste reden komt voort uit de aard van het werk van de Dienst Kerk en Samenleving (...).

Geestelijk adviseur

Gelukkig heb ik nu de kans om naast mijn directe collega's nog een aantal andere mensen te bedanken: de bisschop en de vicaris-generaal die in 1998 de moed hadden om, na een traditie van bijna honderd jaar met alleen maar priesters als aalmoezenier, mij te benoemen. Dat was een grote stap en geloof maar dat wij (de bisschop dus, maar ik ook) met argusogen werden gevolgd! Tjeu Kunnen was zo aardig om mij

(bijna letterlijk) onder de arm te pakken en te introduceren bij de organisaties. Ook die moesten wennen aan mij: ze is geen priester maar wat is ze dan? Wat doet ze dan?

Letterlijk ging dat vaak als volgt: 'Daag meneer pesjoer, ge zult 't waal druk hebben.' 'Joa veul deupkes en veul begrafenissen.' 'Ha dag Alice. En wat deus toe dan?' Of de pastoor aan wie ik me voorstelde als geestelijk adviseur, die over mijn schouder langs mij heen keek en zei: 'Woe, woe is de dan?' En toen ik zei: 'Hie, ich bin dat', zei hij teleurgesteld: 'Och kinnen vrowluuj dat ouch?'¹ Ook dank aan de huidige collega's Alexander, Jo, Hub en laatstelijk Wim van Meijgaarden. Sparringpartners waren we, ik niet de gemakkelijkste, maar ik denk wel dat je als collega's elkaar moet blijven uitdagen en zelfs de moeilijkste vragen niet uit de weg mag gaan. (...) Ik hoop dat we samen een goede toekomst tegemoet gaan. Dat we 'het vuur brandend houden'. (...) Zelf zou ik nu het allerliefst een lied van Huub van der Lubbe zingen (voor de leken op popgebied, hij is leider van de band De Dijk):

*Het vuur moet blijven branden
En de hoop mag niet vergaan
De geest moet kunnen waaien
Want de vonk kan overslaan*

De volledige afscheidsrede van Alice Frijns vindt u op www.unienkv.nl/publicaties.

¹ Vertaling: Dag meneer pastoor, u zult het wel druk hebben. Ja, veel doopjes en veel begrafenissen. Ha dag Alice. En wat doe jij dan? Of de pastoor aan wie ik me voorstelde als geestelijk adviseur van LLTB die over mijn schouder langs mij heen keek en zei: Waar, waar is hij dan? En toen ik zei: Hier, ik ben dat, zei hij teleurgesteld: Och kunnen vrouwen dat ook?

Nederlandse
Vrouwen Raad

Vrouwen in het leger

In de InfoReeks 'Eerste vrouwen' is een nummer verschenen over vrouwen in het leger. Belicht worden Kenau Simonsdochter Hasselaer, het Vrouwen Hulp Korps, de vrouw als oorlogs-journalist, piloot, commandant van een fregat en luchtmachtpredikant. Aanvragen bij de NVR, tel (070) 3469 304 of info@de-nvr.nl.

Op de koop toe

Bij productieprocessen van bijvoorbeeld kleding, mobieltjes, medicijnen en zuivelproducten wordt van alles 'Op de koop toe' genomen. Van kinderarbeid, uitbuiting van (vrouwelijk) personeel en te lage lonen tot vervuiling van bodem, water en lucht. Samen met ZijActief Nederland, de NVVH-Vrouwen-netwerk en de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen organiseerde Passage daarom een ideeënwedstrijd en vroeg vrouwen om hun idee op een creatieve manier te presenteren.

Consumenten hebben de macht om producenten en handelaren op andere ideeën te brengen. De organisaties gingen op zoek naar informatie, tips en strategieën over wat iedereen zelf of samen met anderen kan doen om dit te bereiken. Dat leverde goede ideeën op en prachtige werkstukken. De beste ideeën kwamen van drie groepen vrouwen. De eerste prijs gaat naar een groep in Obdam (leden van NBvP, Vrouwen van Nu) die zich verdiept heeft in 'hoe het niet moet' en zich vervolgens heeft afgevraagd wat het positieve tegendeel van al die 'nieten' zou kunnen zijn. De tweede prijs gaat naar een groep in Leek (leden van

Wetenswaardig

Passage). Zij verdiepten zich in streekproducten, omdat zij vinden dat je bij het kopen van eten het minste op de koop toe neemt als je eten koopt dat in de buurt wordt geproduceerd. De derde prijs gaat ook naar een groep leden van Passage in Leek. Zij maakten een 'schortenpresentatie' voor alle leden van Leek. Ieder vertelde wat zij niet (meer) op de koop toe neemt, wat het alternatief is en hoe je dat makkelijk kunt doen.

De vrouwen en groepen met inspirerende ideeën die niet in de prijzen vielen, kregen een gesigneerd exemplaar van het boek *Het onzichtbare label* van Evert-Jan Quak.

Vertrouwen in verandering

Algemene Ledenvergadering van ZijActief Limburg. Dagvoorzitter is Violet Falkenburg. 's Middags zijn er presentaties van de Floriade en het Toon Hermans Huis Weert, en een lezing van Suzanne Unck (training en coaching op het gebied van loopbaan en levensvragen). **Plaats en tijd:** TheaterHotel de Oranjerie in Roermond, **10 november** 10.00-16.00u. **Aanmelding en informatie:** zijactief@zijactief limburg.nl.

Algemene Ledenvergadering

Na de vergadering van het Katholiek Vrouwendispuut en de lunch zal journaliste Yvonne Zonderop spreken over 'Het algemeen belang'.

Plaats en tijd: Jeroen Bosch Art Center (stadshotel Jeroen Bosch), Jeroen Boschplein 6 (Hinthamerstraat 179) te 's-Hertogenbosch, **12 november**, 10.30-15.15u. **Informatie:** kvdispuut@gmail.com.

De Graalbeweging

Contactgegevens:
Het Graalhuis,
Nieuwegracht 51,
3512 LE Utrecht,
tel (030) 2333
640 (di 10-17u) of
degraal@planet.nl

De reis naar binnen

De reis naar binnen is een ontdekkingsstocht, alsof je voor het eerst wakker wordt. Soms is het woestijntijd, soms vind je oases. **Begeleiding:** Joke Litjens. **Tijd: 19 november**, 10.30-16.30u in het Graalhuis (Utrecht). **Aanmelden:** uiterlijk 14 november,

De goddelijke vrouw in jou

Vrouwendansdag onder begeleiding van Hilde Debacker op **26 november** in het Graalhuis. Ontvangst vanaf 10.30u met koffie en thee. **Aanmelden:** uiterlijk 22 november.

Dansend naar het licht

December is de donkerste tijd van het jaar, een periode van stilte en naar binnen keren. En dan, op het punt van de diepste donkerte, voltrekt zich het mysterie: de hergeboorte van het licht. Tijdens deze drie middagen dansen we ons een weg door de donkerte heen: 'Wat baat het ons als Christus duizendmaal geboren zou zijn in Bethlehem, maar niet in ons eigen innerlijk?' (Angelus Silesius) Danservaring is niet nodig. **Begeleiding:** Hilde Debacker **Plaats en tijd:** Graalhuis, Utrecht, **9, 16 en 23 december**, 14.00 - 16.30 uur.

Aanmelden: voor de gehele cursus uiterlijk op maandag 5 december.

Info:

Hilde.Debackerinutrecht@gmail.com.

Boekrecensie

Wat is er in het werkelijke leven van vrouwen gebeurd ten tijde van de tweede feministische golf? Vanuit die vraag schreven Mik Hamers en Heleen van Binsbergen elf portretten van meest Limburgse vrouwen, geboren tussen 1941 en 1955. De geïnterviewde vrouwen vertellen over het gezin waarin ze opgegroeid zijn, hun opleiding en relaties, hun (eventuele) kinderen, werk en ambitie. Stuk voor stuk zijn het sterke en eerlijke vrouwen. Ook als ze verliezen, blijven ze zoeken naar zin en nemen ze zichzelf en hun geschiedenis serieus. Daarmee vormen ze zelf een deel van de vrouwenbeweging. Door de foto's uit verschillende fasen van hun leven, een inleiding van Anja Meulenbelt en een nawoord van Romy Roelofsen krijgen de portretten een historisch kader. Een boek dat je niet weglegt voor je het uit hebt.

Mik Hamers en Heleen van Binsbergen, *Vrouwenoogst*, Maastricht 2011.

Andere organisaties

Katholiek bijzonder onderwijs Onzinnig (?)

Symposium van Tilburg University. Openingslezing door Mgr. dr. E. de Jong, workshop-rondes en forum.

Plaats en tijd: Marinus Ruppertgebouw in Utrecht, **10 november**, 9.45-16.15u.

Aanmelden: tel (013) 466 38 00 of www.tilburguniversity.edu/onzinnig.

Samenkomen rond de tafel

Zevende Gelderse Ontmoetingsdag voor vrouwen uit de joodse, christelijke en islamitische traditie.

Tijd en plaats: **13 november**, 13.00-19.00u, Arentheemcollege, in Arnhem.
Opgave: Steunpunt ZuidOost van de PKN, t.a.v. B. van Middelkoop, Postbus 175, 6980 AD Doesburg.
Email: L.van.Middelkoop@pkn.nl.
Inlichtingen: tel. (06) 46 3363 50 (Anya Benoudah) of email: anya_moos@live.nl.

Plaatsen van bezieling

Symposium van het Titus Brandsma Instituut over Maatschappelijke Spiritualiteit bij gelegenheid van het afscheid van Falco Thuis als bestuurslid van het TBI.

Sprekers: Jan Veldhuis, Huib Klamer, Inigo Bocken.

Plaats en tijd: Aula van de Radboud Universiteit in Nijmegen, **19 november**, 13.00-18.00u.

Informatie en aanmelding: www.titusbrandsmainstituut.nl of (024) 361 21 62.

Oecumenelezing

Prof.dr. Mechteld Jansen, bijzonder hoogleraar missiologie in Utrecht, kwam in het nieuws met de visie dat het bij oecumene niet om eenheid zou gaan maar om verbinding. Op **13 januari 2012** houdt zij de Oecumenelezing van de Raad van Kerken. Dit is tevens de nieuwjaarsreceptie van de Raad van Kerken.

Plaats en tijd: Geertekerk Utrecht, 15.00-17.30u.

Opgave: rvk@raadvankerken.nl of tel. (033) 4 633 844.

Uit het programma van de Werkplaats voor de ziel

Contactgegevens: Telefoon en email: (06) 36124607, info@werkplaatsvoordeziel.nl.

Een kleine geloofsgemeenschap of huisgemeente

Een leer- en doe-dag voor wie binnen of buiten officiële kerkelijke kaders een kleine geloofsgemeenschap of huisgemeente van acht tot twaalf personen wil opzetten.

Plaats en tijd: Benedictushof in Egmond-Binnen, **18 november**.

Begeleiding: Peter Denneman smm en Joke Litjens

Contact: (072) 506 14 15, benedictushof@abdijvanegmond.nl.

Kracht van spiritualiteit van vrouwen

In het boek *De reis naar binnen* van Joke Litjens vertellen twaalf vrouwen uit verschillende christelijke tradities over hun weg. Hoe ze geknokt hebben om hun spirituele weg en zichzelf te vinden en te accepteren.

Begeleiding: Joke Litjens

Plaats en tijd: Benedictushof in Egmond-Binnen, **2 december**, 10.00 uur-16.30 uur.

Contact: (072) 506 14 15, benedictushof@abdijvanegmond.nl.

Voedsel voor de ziel

Waarmee behoed je en voed je je ziel?

Begeleiding: Joke Litjens

Plaats en tijd: Benedictushof in Egmond-Binnen, **13 januari 2012** 10.00 uur-16.30 uur.

Contact: (072) 506 14 15, benedictushof@abdijvanegmond.nl.

Uit het programma van Dominicanenklooster Huissen

Contactgegevens: Stadsdam 1, 6851 AH Huissen, tel. (026) 326 44 22, email: info@kloosterhuissen.nl.

Kerstmis in het klooster

Liturgische momenten, bezinnende sfeer, gastvrijheid en gezelligheid maken het programma bijzonder.

Tijd: 23-26 december

Rond Kerst en Nieuwjaar

Bezinningsdagen met inleidingen, gesprek, meditatie, film of muziek. Losse dagen zijn ook mogelijk.

Tijd: 27 december tot 1 januari

Creatief van oud naar nieuw

Elk moment is een nieuw begin. Door tekenen, schilderen, boetseren, dansen en verstillen, verkennen we wat dit afgelopen jaar jou in beweging heeft gebracht en wat ons kan bezielen in het nieuwe jaar.

Tijd: 29 december - 1 januari